

veieri külge koidetud palgasulased. Nii defineeribki oma olukorda Preston, välisosakonna toimetaja Macphersoni lehe juures.

„Lõppude lõpuks pole ma Macphersonile rohkem kui tööline konveieri ääres. Eile keerasin ma vasakut rattast, täna aga käskis ta mul kruvida paremat.“

Preston lausub seda ükskõiksest. Tema on oma olukorraga harjunud. Talle on ükskõik, kas leht kõneleb Nõukogude Liidu kohta tõtt või valet. Isiklikult eelistaks ta kirjutada tõtt, kuid ta ei näe mingit autust selles, kui levitab teadlikku nõukogudevastast laimu.

Reporter Hardy, kes koostab skandaalide kroonikat, on muudetud täiesti isikupäratuks, muudetud isikupäratuks sellise astmeni, et on kaotanud sarnasuse inimesega. Ta on läbinisti müüdav. Ta on seevõrra müüdav, et on teistele vastik. Ta on andetu, närune ja on ammu kaotanud igasuguse inimväärikuse tunde.

Murphy töötab Hearsti juures. Tema tunneb oma patrooni, oma ajalehe hinda. Ta oli andekas, tema sulge hinnati. Aga ka tema müüs oma isiksuse, oma õiguse mõelda, ja kirjutada enda valikul. Kapitalism või kommunism? Temale on ükskõik, ainult kui temale maksetakse ja an takse võimalus nädalas 75 dollarit maha prassida.

Kaunis ja tark Jessie, kes unistab isiklikust õnnest, oma perekonnast, oma lastest, on demoraliseerunud ja saanud isikupäratuks üldise müüdavuse atmosfääris. Aus elu ei õnnestunud. Talle oleks õnn naeratunud — ta armastas Harry Smithi, ta nägi täitumas oma unistust oma kodust, oma aiast... Kuid elu seadis ta valiku ette: kas säilitada isiklik elu, siiras armastus ohvrite hinnaga, loobumise hinnaga standardmugavusest, või loobuda isiksusest, isiklikust õnnest häbi hinnaga ostetud koha eest ajalehe juures.

Sellised on ameeriklased, kellelt on võetud õigus individuaalsusele. Ja nendega miljonid teised, samasugused. Neile kõigile kõlavad sõnad individualismist kui ameerika elu põhi-joonest pilkena.

Ei, individualism, õigus isiksusele, originaalsusele kuulub USA-s ainult Macphersonile, aga ka temal on see õigus ainult nii kauaks, kui ta peab sammu Wall Streeti kõikvõimsate isandatega. Rikas raamatute kirjutaja Kessler nõustuks Harry Smithi raamatut välja andma, kuid ta kardab Macphersoni, kardab Wall Streeti. Kardab ka liberaalne ajalehe väljaandja Williams, keda reaktiivne terror on ära hirmutanud.

Selline on üks Ameerika — Hearsti Ameerika, võimu omavate Macphersonide, müüdavate Hardyde, isikupäratute Prestonite, allakäinud tahtjõuetute Murphyde Ameerika. See Ameerika on Simonovi näidendis näidatud teravalt joonistatud kujudega. Nende kujude tõetruudust kinnitab kogu kaasaegne ameerika literatuur. Keegi ei saa öelda, et vene kirjanik on need välja mõelnud.

Teist Ameerikat on näidendis näidatud vaid mõne üksiku joonega. See on väike Maggie, kes vaid vii-

vanele. Kuid kunstnik Simonov ei piirdu palja tutvusega ameerika ajakirjanikega, kui nad tegelevad oma tööga, millele au, õiglus ja demokraatia on võõrad. Ta soetab nendega intiimsema tutvuse, ta näitab neid, kui nad on kodus, kui nad ei tunne endil Macphersoni või Huidi uurivat pilku, kui nad kõnelevad „südameilt“ ja kui viski on nende keelepaelad lahti päästnud. Ja siis selgub, et kõigi kodanlike ajakirjanike ja nende peremeeste vahele võib vabalt tõmmata võrdsumärgi. Hearsti palgasulased teavad, millise põlgusega nende peremees neisse suhtub. Võib-olla taipab Hearsti, kuidas teda paljud tema alandlikud orjad vihkavad ja neavad. Ameerika ajakirjanduse isandad ja nende orjad tunnevad ühevõrra hästi nõnda nimetatud „vaba ajakirjanduse“ hinda USA-s. See on sildiks nende äriettevõttele.

„Vene küsimuse“ lavastamine Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu teatris on tõetruu ja eluline. Teater näitas veel kord oma sidet eluga, oskust kiiresti reageerida kaasaja tähtsamale küsimustele, oma kunstimaitsel lavastuses ja tõsiste probleemide lahendamisel. Laval pole mitte poliitiline skeem, vaid elav, tõetruu pilt. Näidatakse neid, keda nimetatakse sõjaohutajaks. Näidatakse ka väikeste inimeste draamat, kellelt on võetud isikupära. Üksiku inimese saatuse taga avanevad selles märkimisväärses näidendis rahvaste saatused — selles seisneb näidendi kaalukus. On püstitatud kaasaja kõige tähtsamad, kõige aktuaalsemad küsimused. Näidend tungib sügavalt inimeste mõttesse ja tundeisse ja need inimesed muutuvad meile arusaadavaks.

Kaks kuju on autoril kõige tähtsamad: väljaandja-kapitalist Macpherson ja ajakirjanik Harry Smith.

I. Bersenev oli Macphersoni osas suurepärase. Tema poolt antud kunstilisest kujust võis lugeda kogu Macphersoni elu. See on kodanlik ajalehemees, kes on läbinud kogu kapitalistliku ajalehekooli, selle madalaimast astmest kuni kõrgeima tipuni. Ta on säilitanud demokraatliku maneerid. Ta on isegi heasüdamlik, kui kõik läheb libedasti, kui kõik talle tema kuningriigis alistuvad. Temas on huumorit. Tema ettevõttes tundub hoogu. Tundub jõudu ka temas endas.

Poliitikas on ta printsibiitu. Sõjaajal hoidis ta sõpruse joont Nõukogude Liiduga — see oli siis kasulik, seda nõudis „business“, see andis kasu. Nüüd on vaja vastavalt pöördede poliitikas Nõukogude Liidu vastu välja astuda; demokraat olla pole soodus. Macpherson muudab kurssi. Varem ta ei vaelnud vastu, kui tema kaastöölised kirjutasid Nõukogude Liidu üle tõtt. Nüüd ta nõuab, et nad kirjutaksid valet. Aga kui on tarvis, on ta homme uuesti valmis kurssi muutma. Tema ei usu sellesse, millest tema leht kõneleb.

Kuid kõik tema „mõnusa mehe“ heasüdamlus, kõik tema demokraatlikud maneerid kaovad jalamaid, kui Harry Smith loobub tema käsku täitmast. Meie ees on raevunud kiskja, halastamatu võimutseja, kes on valmis kangekaelset orja maa pealt püh-

smata pole näidendi lõpus õnnest see, nagu teda nägime esimeses pildis. Ta on saanud teiseks inimeseks. Lõpu eel peab temas tunduma suurt jõudu. Seda kirkamini peavad kostma tema sõnad kahest Ameerikast.

Kõige komplitszeritum osa on Jessie oma, keda mängib V. Serova. Näitlejannal tuleb ühes kujus anda niihästi kogunud noort ameerikatari, kes on läbi teinud kõik eluraskused, „vana patust“, nagu ta end ise nimetab, kes saab armastusest kõnelda vaid küüniliselt, kui ka esmakordselt armunud naise siirast sügavat tunnet, kes usub, et temalegi võib veel õnn naeratada. Ta on samal määral printsibiitu nagu Hardy. Ta on valmis ennast kodanliku mugavuse eest müüma. Ta reedab Harry Smithi, hülgab ta, kui see vajab sõpra... Ja samal ajal armastab ta teda ometi õrnalt, tal on temast kahju. Kuidas saab nõukogude näitlejanna mängida nõukogude elule nii võõrast osa?

Näitlejannal V. Seroval õnnestus anda kaasakiskuv kuju armastavast naisest. Kõik, mida on Jessies paremat, on edasi antud hästi, õigesti, pehmete joontega. Vaataja andestab talle meelsasti selle tumeda, mis oli tema elus. Ta on valmis koos Harry Smithiga uskuma, et Jessie on võimaline armastuse nimel katkestama vahekorra kogu selle maailmaga, kus kõiki tundeid hinnatakse dollaritega. Kuid tegelikult pole Jessie selline ja seda tuleb väljendada tema käitumises juba enne seda, kui ta lahkub Harry Smithist.

Näidendi on lavastanud S. Birman temale omase meisterlikkuse ning maitsega. Me ei tea, kas „ameerika stiilist“ kõigis detailides on kinni peetud. Kuid üldiselt on Ameerika õigesti näidatud. See on nimelt töö Ameerikas, mida me tunneme paljust allikaist: raamatust ja ajalehtedest, vaatlejate jutustustest, ameerika poliitikatelgede kõnedest. Muudugi pole see kogu maa, vaid ainult üks tema nurgake. Laval on rohkem see Ameerika, mis pärast sõda täidab maailma agressiivsete kõnede käreaga, täristab relvi, püüab hirmutada aatomipommiga, pretendeerib ülemvõimule kogu maailmas. See Ameerika on veendunud, et ta sisendab hirmu kogu rahuarastavale ning vabadustarmastavale inimesele. Ja ongi nõrganärvilisi, kes satuvad paanikasse ning on valmis upsakusest täis puhutud dollari ees põlvile laskuma.

Nõukogude inimesele need hirmutamised ei mõju. Simonovi näidend on huvitav ka sellepolest, et ta on läbi imunud huumorist ja optimistlikust meeolust. Macpherson mõtleb, et ta on kole kohutav, kui ta raevunult röögib... Kuid ta on osalt ka koomiline. Õigupoolest on kaotajaks ikkagi tema. Huidi plaan kukkus läbi. Harry Smith kaotas kõik, mis tal oli: kodu, auto, ajalehe, naise, endised sõbrad. Näidendi finaali on traagiline. Aga kuigi pole „õnneliku lõppu“, pole ka meeleheite, nõrkuse ning languse elemente. Vaataja lahkub teatrist usuga Harry Smithi võidusse. Kaotanud kodu ja naise, leidis Harry Smith uue Ameerika, uued sõbrad, leidis endas uut jõudu.

D. Zaslavski